

Motto: Se non e vero e ben trovato.

NAGY-GODA

vagy a

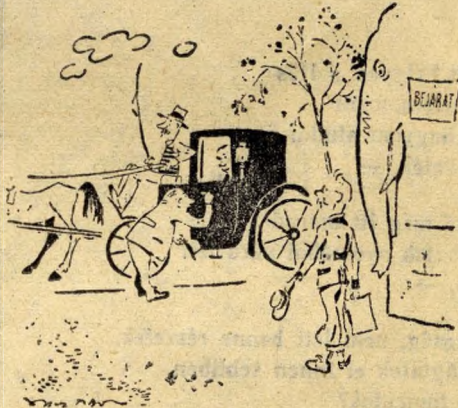
Személyi kultusz

Írta: Goda Gábor

Nem kérdésből, önnépszerűsítésből, vagy tudomisen miféle alantas szándékból közlöm, hogy engem Godának hívnak. Kényszerű kötelesség ez, amely nélkül ennek az írásnak nem volna értelme.

Azt sem kérdésből, csak szükségből említtem, hogy fővárosi, sőt „székesfővárosi” kultúratanácsnok is voltam (persze a folszabadulás után), ami mégis csak említésre méltó valami, ha az olvasó egy hivatal kényszerű bürokráciájára és természetem antibürokratikus jellegére gondol.

Nagy birodalmam volt énnekem. Volt abban könyvtár, gőzfürdő, nyolcféle múzeum is, asatások és szikvizgyár is — egyszerűen istentelen egy állatkert volt ez a kultúratanácsosság, arról nem is szólva, hogy volt abban az én birodalmamban olyan kert is, amiben igazi állatok is voltak. Illetve még ez sem igaz, mert abban az időben, amelyikről én itt írok, alig volt benne állat, ha jól emlékszem, öt majom volt benne s egy tevé.

(ha jól tudom, a németek afrikai hadserégekéről került ide hozzánk a számára kilyukasztott fedelű marhavagonból), no meg a vizilovak is megvoltak, az egyik elefánt is — és persze a madarak közül is néhányan, akik (már csak azért is „akik”, mert még a költségvetési részletezésben is szerepeltek névszerint) az ostromot szerencsésen átvészelték.

Bizony, nem szerettem sokat üldögni hivatali dolgozószobámban, akármilyen szépen is volt az berendezve, gobelinekkel, öblös karosszékekkel, inkább szerettem — amint mondani szokás volt — „szemlézni”. Amikor mink voltunk tanácsnokok a még székesfővárosban, (azóta a széket elhagytuk, a cimor oroszlánját az állatkertbe vittük, az angyalokat meg átadtuk örökös bérbe az egyháznak), a szemlézésért már nem járt díjazás, nem is foghatja ráng senki, hogy azért szerettem szemlézni. De nagyon szerettem. Akár egy Mátyás király, vagy egy Harun al Rasid, úgy toppantam be váratlanul, meglepetésszerűen fővárosi kultúrbirodalmam egyik-másik országába. Például a gőzfürdőben már kora hajnalban megjelentem s megnéztem, milyen állapotban vannak a lepedők, a fürdőzők, a fürdősök, tiszták-e a medencék és hogy személyes tapasztalatom legyen mindenről, meg is fűrödtem. Az igazságos Mátyás szenvedélyével állítottam be a Képtárba is, hogy megnézzem milyen állapotban van a fővárosi képzőművészetünk, míg nem egy szép napon...

Ez a bizonyos szép nap a mi pártunk és a szociáldemokraták egyesülése előtt volt néhány héttel. A szociáldemokratáknak egy része, a jobboldaliak és a még jobboldalibbakk, nagyon megdöbbenek, amikor hallották, hogy komolyan vették baloldaliságukat és az is lehet, hogy kommunista lesz belőlük. Akadt olyan is, aki túlzottan is udvarias lett s az embernek hátra kellett tennie a kezét, hogy egyik-másik meg ne csókolja, mármint a kezét.

Szóval ezen a napon fogtam magam és beszéltam abba a jókora hivatali barátba, egészen úgy, mint annakidején Mátyás, vagy Harun al Rasid, akik szintén ilyen hivatali barátokon jártak és kihajtották az Allatkertbe. Hallottam ott a szociáldemokrata übe-elnökökről egyet-mást. Gondoltam, úgyis mindent megnézek birodalmamban, hogy mi milyen állapotban van, megnézem én ezt az übe-elnökök is, az egyesülés előtt. Titkon utaztam át a városra. Senki nem is sejtette, hogy abban az ódivatú, jókora barátban most hajt ki egy hivatalos férfit az Allatkertbe, hogy megszégyenítse a megmaradt vizilovákat, az ödöngő majmokat s úgy félszemmel a szociáldemokrata übe-elnököket is.

Hanem ez egy szemfűlős übe-elnök volt, mert mire odaértem, már vártak is az elefántos nagykapunál. A szíve, vagy tán más súgta meg neki jöttömöt — nem kutatom. Mikor kiléptem a barát ajtaján, az übe-elnök lesegített, mintha nem egy Harun al Rasid, hanem valami öreg anyóka lennék.

— Erre, tanácsnok elvtárs, erre méltóztassék — mutatott a kételefántos bejárat felé, mintha azt nem ismertem volna már gyermekkoromból.

Nemesak az übe-elnök fogadott, hanem a koalíciós állatkerti igazgató is, trollokabátjában, jelentékeny szakállal lengtetve felém. Utóljára tan Ferenc Józsefet fogadhatták úgy az Allatkertben, mint engem. Az übe-elnök nekikezdett:

— Nagy megtiszteltetés, hogy tanácsnok elvtársunk meglátogatni sziveskedett a mi nyomorúságos állatkertünket — és egy szép, hosszú szociáldemokrata beszédet mondott, sok hasonlattal. Többek közt azt is mondta, hogy a háború előtt mennyi állat volt az Allatkertben s milyen szép volt itt minden, de belátja, hogy ez most nem lehetséges, akad mulhatatlanabb beruházás is hazánkban — méltányos szellem volt — mint például a tigris, a puma, vagy a mosómedve, de azért a szociáldemokrata alpolgármester elvtárs megígérte, hogy ostrom ide, ostrom oda, majd beszéltem fog a kommunista alpolgármesterrel, hogy az ne tagadja meg a hitelfedezet biztosítá-

sát az „állatok vásárlása” költségvetési címtől a jövő esztendőre.

Könnyedén hintette a konkolyt, pillája sem rebbent.

— Magam is egyetértek — mondta a szakállas igazgató, tiroli kabátjában ki-begombolva a gombokat.

— Jól van — mondtam én is — nem engedjük, hogy tigrisek s pumák rést fűssenek a koalíción. — Magam is egyetértek — mondta az igazgató, akit még Horihy ajánlott be az Allatkertbe, persze igazgatónak. S miközben mentünk a már rendbehozott virágágyak között, a szép tölgyek alatt, azt is mondtam: „Ha puma nincs is még, de számár s majom akad”.

— No-no — felelte az ÜB-elnök, miközben igenlően bólintott. — En, kéremalásan, nem is a majmokról, vagy a pumákról beszélék, mert puma nélkül csak megvan a főváros ideig-óráig, hanem azt mondják, hogy egyesüléskor fel-emelik az állatpótlók veszélyességi pótlékát.

— No-no — mondtam erre én. — Hát ezt meg ki mondta maguknak?

— Így mesélik, kérem... hogy a szocdemek már megadták volna, csak a kompartiak nézegetik még a dolgot. Pedig kéremalásan, arról nem is lehet vita, hogy a veszélyességi pótlékot fel kell emelni, végre is az ember nem tenyészített nyulakkal dolgozik itt, hanem oroszlanál, tigrissel, általában fenevadakkal.

— Hát van itt jelenleg ilyen fenevad?

— Az még nincs, kéremalásan, de az az állatpótló végre is nem oka annak, hogy nincs ilyen, ugyebár?

— Hát... akkor minek a veszélyességi pótlék?

— Kérdeztem én, egy Harun al Rasid szemfűlösségével.

— Ez megint egy másik kérdés, kéremalásan, de a szociáldemokrata alpolgármester elvtárs ennek ellenére engedélyezné, ha a tanácsnok elvtárs ilyen értelemben sziveskedne előterjesztést tenni...

Már mélyen bentjártunk az állatkert útjain, a kongó oroszlanbarlang, s az üres ketrecek előtt, már megszemléltém a vak vizilovát, zebrát is találtam, meg egy-néhány ácsorgó, unott majom láttán eltűnődtem kulturális költségvetésünk ez élenkfarkú, megleveledett tetelein...

A pártokivüli szakállas igazgató, egy-egy udvarias szakmagyarazattal igyekezett igazgatói rátermettségét igazolni előttem. Az ÜB-elnök azonban messze túltett az igazgató udvariasságán is. Mindent megmagyarázott, a kaktuszról megmondta, hogy kaktusz, a majomról, hogy majom, a zebráról, hogy zebrá — semmi féreértésre nem adott lehetőséget.

— Erre méltóztassék — udvariaskodott, egy földszintes, folyosószerű épületre mutatva. Beléptünk a madárházba. Az ÜB-és magyarazott.

— Fájdalom, madaraink közül csak néhány maradt meg. A sasok, kéremalásan, azok eipusztultak. Német katonák ölték meg őket bajonettel, húsukat ették, hogy ette volna meg őket a fene, de egy pár kedves madarunk, az maradt még... erre... erre méltóztassék.

Elindultunk a ketrecek sorfala közt. Bizony, romos állapotban volt az egész, s a falakon egy-egy gölybő nyoma volt látható, de a zsvajgo csicsérgés feledtette az ostrom nyomait.

Az ÜB-elnöknek nagy tekintélye volt. Főként ő magyarázott. Valami nagyhíres afrikai, vagy ázsiai madarak nem voltak itt, inkább csak néhány magyar madár, amit sikerült seb-tiben összeszedni a háború után, abból is az egyszerűbbje. Még veréb is volt, ott ült szegény egy mű-faágon, bánatos szemmel meredve saját latin nevére. Az ÜB-elnök mindegyik madárról szólott egy-két jó szót. A szarkáról is tájékoztalt, hogy tudjam, ha már tanácsnok lettem, hogy a szarka tolvaj madár; a fülemüléről is elmondta, hogy tudjam, ha már tanácsnok lettem, hogy Arany Jánosnak verse is van róla. Még egy papagáj is volt, annak is megmondta a latin nevét, úgy látszik rosszul mondta, mert az igazgató helyesbítette. Az ÜB-elnök komoran nézett a szakállas tiroli igazgatóra, aki mint mindig, most is helyeslően bólintott és hozzájárult ahhoz, hogy egy madárnak olyan neve legyen, amilyent az übe-elnök ad neki.

A papagájt, amint értesültem, egy öreg néni-ke hozta vissza, az ostrom idején szállt az ablakpárkányára. Furcsa papagáj volt, az arramenőket, bennünket is „Heil!”-lel köszöntött.

— Elnézést — mondta az ÜB-elnök — még a németektől tanultam.

A szakállas tiroli egy lépést hátrált, tenyerét mellébe szorította, kissé meghajolt, úgy mondta: „Elnézést, tanácsnok úr — a legrövidebb időn belül át fogjuk nevelni.”

Nagy figyelemmel kísértém tanácsnoki szememmel az állatok világát. Különösen nagy szeretettel ezeket a kis, megévenedett csipogó, csipegő, pityogó, pötyögő, kakkintó, kurrogó, pötyintő, kőkodácsoló költségvetési tételkémeket, akiket a közigazgatás summázó szelleme amúgy egyszerűen a „szárnyas állatok etetése” rovaton tartott nyilván.

Különösen a tyúkretrec, sőt a tyúkketrecek közték le harunalrasidi érdeklődésemet. Hogy került ide ez a sok tyúk, kakas, s a többiek? Igaz, a tyúk is, a kakas is szárnyas, sőt a kacsá is, liba is az, s végre is madaraknak is felfoghatók őket a legkényesebb közigazgatási képletet is, nincs abban semmi bűn.

Ezek a kedves, latinos nevű, az állatkertből kinézett szárnyasok, főziesen csináltak az elibük szórt bőséges magvakat, amelyek mind-mind a budapesti polgárok költségvetésének 11.

fejezete, harmadik főrovata, 17-es airovatának 127. szám alatti összegéből fizettettek ki, a „Szárnyasok etetése” címén.

Volt ott a ketrecben tán húsz tyúk is, egy néhány kakas, jócskán liba, jóllakhatott azzal az egész ÜB, még ha az igazgató is, s annak családját is megvendégelik. Az ÜB-elnök kényszeredetten mosolygott, heherészett is, mint aki mindezzel gyanakvásomat akarná elcsendesíteni. En azonban szemfüles tanácsnok voltam, a közigazgatásban éber ember, hát megkérdeztem:

— Ezek is madarak, elvtárs?

— Lepalábisz szárnyasok, kérem — felelte az ÜB-és.

— Nem gondolja, hogy túlsok van belőlük?

— Ahogy vesszük tanácsnok elvtárs, elvégre is az állatkert fejlesztési lehetőségei bizonyos mértékig a cserepéldányokon nyugszanak.

— Így van, igazgató úr?

— A magam részéről egyetértek — mondta a tiroli s cipője koppant.

— Elég volna belőlük mutatónak egy is...

— mondtam azzal a fölényvel, amely engem olykor elnézővé tett a leplezett kis turpisságok iránt.

— Mutatóba elég lenne, szó sincs róla, hanem... — mondta a tiroli igazgató, s ezzel a sejtető „hanem”-mel lágyan behintette a gyanuval az egész ÜB-ét.

Szóval ettek beöle, mármint a szárnyas állatok etetésére szánt összeget, a költségvetésből az „ÜB és a vezetőség etetése” költségvetési összegévé alakították át, lealább is fölvtön gyanakvó székesfővárosi kultúratanácsnoki agyamat efféle képletek kerítették hatálmukba. De nem is időzhettem tovább a tyúkok, libák, kacsák nagyszámú „madárvilágánál”, mert az ÜB-elnök feszengő udvariassággal mondta:

— Hát ezek a mi madaraink!

A hosszú madárfolyosó felénél lehetünk. A fölbresztett gyanú hajlja az embert, akkor is, ha nem tanácsnok. Hát még, ha az. Mi lehet a folyosó másik felében? Mi van azokban a ketrecekben? Mindent látni akartam, mint a király, aki birodalma minden zeg-zugát be akarja járni.

Hanem az übés, miközben enyhén, szinte szeliden karonfogott, csak ennyit mondott:

— Arrafelé, tisztelt tanácsnok elvtársam, hogy úgy mondjam, már semmi érdemleges látnivaló sincsen.

— Hogyan? Ott, a folyosó végében üresek a ketrecek?

Az übés csak legyintett, mint aki még csak beszélni is restel olyan semmiséges madarokról, mint aminők itt láthatók. A tiroli igazgató is kifejezte abbeli felfogását, hogy a többi ketrec „nem tartalmaz említésre méltó madárpéldányokat”, s a kísérők inkább egy kis villásreggelire invitáltak az igazgatói szobába, mivel bizonyára elfáradtam a sok nézelődésben, hiszen tanácsnok létemre nem szoktam meg a fáradságos járás-kelest. Egyébként is üres ketrecek nézni, farsztóbb, mintha sok érdekes látnivaló lenne benne.

Vajjon az állatok etetésére szánt költségvetésből kinálnának engem is?

— Köszönöm — mondtam. — Nem vagyok éhes. Nem eszem a költségvetésemből. Madarat akarok látni.

Noszogtattak.

— Mégis... egy kis békebeli kisüsti... jót tenne tanácsnok uramnak... — mosolygott rám a szakállas igazgató, miközben meglepő nagyságú, sárga lanáfogai elővillantak bozontos szakállá mögöl.

— Mutassanak meg minden madarat. Az összes madarat látni akarom.

— Igenis — mondta az ÜB-elnök — de igazán higgye el, nekem elvtárs, igazán semmilyen látnivaló...

— Es az ott, micsoda? — mutattam a folyosó végén látható madárra, amely nagy ketrecek rácsa mögött sétálva ott magányosan.

Hangom olyan zord, főnöki, minden liberalizmustól mentes és komor volt, mint ahogyan az egy szimatoló tanácsnokhoz illik, amikor harunalrasidi olthatatlanságok fűtik.

Így pattogva, lépteimet meggyorsítva, érttem el a folyosó végére. Már messziről is jól láttam: a jókora ketrecben, amely a bejárattal szemben helyezkedett el, egyetlen egy madár lépdelt, ha akarom hetykén, ha akarom bánatosan, madaranknál az ilvesmit pontosan sosem lehet tudni. Mindenképpen árván, filozofikusan taposott piros lábcskáival, műszik-lászkáim, műfűcskáim és műgyepén, hosszú féglavórós csőrét be-bemártogatva a műtavacska vízébe. Csőre időnként a szétszort magvak után nyult, feltehetően nagyon szeretett enni.

A rács előtt fehérzománcos táblácska. Rájta fekete betűkkel a madár neve: Nagy-Goda. Latin alatta, záró’ben: Limosa-Limosa.

— Ni-ni a druszám! — mondtam, s az a melegség suhant át szívemen, amely távoli rokonok váratlan felbukkanását szokta kísérni.

A tiroli igazgató zavartan lengett bakancsa talpán, nyakkendőjét igazgatta. Az ÜB-elnök kezét dörzsölte és köhintett néhányszor.

— Ez meg micsoda? — kérdeztem.

— Elnézést... egy madár — felelte az elnök.

— Ugyan?! — mondtam én.

— De kérem, ez csakugyan egy madár, a latin neve neki Limosa-Limosa — mondta az ÜB-elnök feszengő udvariassággal, hogy elkerülje tanácsnoki nevemnek a szóbanforgó állattal kapcsolatban való kiejtését. Hátha mégis megsértődöm? Hátha érzékeny ember vagyok? Hátha

nincs érzékem a természettudomány elnevezései iránt, és ebben, esetleg, így, az egyesülés előtt a szociáldemokrata ÜB-elnök részéről valamilyen inzulust szimatolok? Végre is a koalíció érzékeny műszer, a legkisebb esetleges zavaró momentumokat is e’ kell útjából hártani, még ha ez a momentum nem is több egy hosszúcsőrű madárka vezetéknevénél.

Némán, megilletődötten álltunk a madár előtt. Szinte már áhitatosan. Furcsa, csinos kis madár volt. Neki is hosszú volt az orra ő is folyvást járt-kelt kis birodalmában. A szakállas igazgató illedelmesen félreállt, torkát köszörülte, s tudományos hangján magyarázta.

— Ez, kérem tisztelettel, amint látni méltóztatik, egy galambnagyságú madár, de hosszú nyakával és lábával az említett szárnyasnál nagyobbak tűnik. Csőre, mint ugyancsak méltóztatik látni, hosszú és egyenes. Elterjedéséről — ha megengedi — röviden annyit: Közép-Európában fészkelő madár, terjeszkedési sávja egészen Svédország déli részéig terjed, úgy a tengerpartokon, mint a kontinens belsejében. Dél felé Közép-Ázsiától a Jeniszje folyóig, a mocsaras tavaknál és vizes kaszálókon fészkel. Főképp a Földközi-tenger partvidékei tel. Elég korán, március végén megérkezik.

Ennyit mondott a szakállas igazgató, cipő-sarka koppant és ünnepélyesen meghajolt.

— Ez így van — mondta az ÜB-elnök, aki úgy érezte, hogy a pártokivüli igazgató szavait előttem igazolnia kell.

A ketrecben lévő műfűcska két ága közé ékelt kis fűszekre lettem figyelmes.

— Hát az micsoda ott fenn? — kérdeztem.

— Azok, kérem — mondta most az übés — azok kérem, hogy úgy mondjam... ott a goda-fűszek, amelyekben a godafiókák szarítkoznak, néhány szerencsés-képi kis bibicel együtt.

Az ÜB-elnök is, az igazgató is valamilyen feszengő kis nevetést hallatott.

Csak álltunk a ketrec előtt. Ebben a zsongó, madárfüttyös, kukorékolós kőkodácsolós, turbékoló, zsongibog zajban hosszan meredtem névrokonomra. Éreztem, hogy az igazgató és az übés tekintete összevillan a hátam mögött, s ebben az összevillásban egy tapintatos politikai terv érelődött.

A csendet az ÜB-elnök törte meg, nyilván befejeződött az összevillanó tekintetek értekezlete. Kicsit hebegőn szólt, miközben mutatónival, hol a Nagy-Godára, hol a zománctáblára bökődött.

— Ha a tanácsnok elvtársnak ez... hogy úgy mondjam kellemetlen volna... Ez a... hehe... ez, a hogy úgy mondjam, ez a névrokonság... hihhi... Talán eltávolíthatnánk ezt a madárkát

Toncz Tibor rajza.

a táblával együtt... mert utóvégre a tanácsnok elvtárs tekintelve nem enged...

Elhallgatott. Kissé lehorkadt fejfel állt. Előbbi mosolyának folszánai mintha csak véletlenül feledkeztek volna szája szögletén. A szakállas igazgató elnézett a kis- és nagygodák feje fölött, s ebből az exkluzív magasságból mondta:

— Természetes... eltávolíthatjuk...

A madár meg nagy piros csőrét kidugta a ketrecnyíláson, s elnézett vidáman bennünket. Könnny volt neki.

Valamennyiök felé fordultam:

— Hagyják csak — mondtam, egy Mátyás királyi bölcsességével — nem árt ez az én tekintélyemnek. Tovább lesz ő itt madár az állatkertben, mint én tanácsnok... s alighanem ő még mindig Nagy-Goda lesz, amikor én még mindig kisgoda maradtam.

A madár szinte rokoni kedvességgel mosolygott vissza rám. Ő is egy kedves Goda volt.